

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed e-Journal & Indexed
International Refereed Journal

ISSN
2687-5640

2020 Temmuz / July
Cilt / Vol: 4
Sayı / Issue: 5

PREMIUM SOSYAL BİLİMLER E-DERGİSİ

Açık Erişim ve Dizinli e-Dergi

Uluslararası Hakemli Dergi

Bilim dünyasının değerli insanları,

(PEJOSS) Dergisi; bilimsel yöntemlerle üretilmiş ve sağlam teorik temellere dayalı bilgilerin sosyal ve beşeri bilimlerle ilgili sorunsallara çözüm üretmek ve yeni yaklaşımları tanıtarak katkı sağlamak amacıyla 2017 yılında yayın hayatına başlamış açık erişime sahip uluslararası, hakemli e-dergi; ayrıca akademik yazı ve düşünce ile meşgul olan herkesin söz söyleyebileceği sosyal bilim platformudur.

PEJOSS'da alanında etki sağlayacak ulusal ve uluslararası portreler, güncel meseleler ve makaleler yer almaktadır. Sizlerin de özverili çalışmaları ve desteği ile PEJOSS dergisinin beşinci sayısı ile huzurlarınızdayız. Göstermiş olduğunuz ilgi, değerli katılım ve katkılarınızdan dolayı minnettarız. Akademik hayata bir nebze katkı sunmak üzere çıkmış olduğumuz bu yolculukta, PEJOSS ailesi olarak sizinle birlikte çalışmanın gurunu yaşamaktayız. Dünya genelinde ülkelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamlarını alt üst eden ve insanlık tarihinin en zorlu dönemlerinden birisinin yaşandığı şu sıralarda bilime ve insanlığa katkı sağlayan bilim dünyasının siz değerli üyelerine teşekkürü borç bilmekteyiz. Bilim dünyasının siz değerli üyelerini yayın, danışma ve hakem kurulu ile yazar olarak yanımızda görmek; ayrıca görüş ve önerilerinizle bizleri en mükemmele ulaştırma noktasında yönlendirmeniz bizlere daha da güç katmaktadır. Bu bağlamda;

Kuruluş aşamasından bu yana PEJOSS ailesi mensubu olarak emek veren dergi yönetim kurulundaki değerli hocalarımıza,

Gerek yurt içi, gerekse yurtdışından bizleri kırmayarak, danışma, yayın ve hakem kurulunda yer alan ve uzmanlık alanları ile bizlere katkı sağlayan kıymetli hocalarımıza, talep ve önerileri ile sosyal bilimlerin farklı disiplinlerde görev yapan akademik camia mensubu tüm mesai arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

PEJOSS Dergisi olarak vereceğiniz her türlü destekten dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Doç. Dr. Hasan LÖK
Editör

JENERİK / GENERIC PAGE

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES (PEJOSS) uluslararası hakemli bir dergi olup Haziran 2020 tarihinden itibaren ayda bir yayınlanacaktır.

PEJOSS Dergisi, sosyal bilimlerin her alanından yazı yayınlayan bir dergidir. Bu çerçevede özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, röportajlar, kitap, makale, sempozyum, panel ve bilimsel etkinlik tanıtma çalışmaları ile nekroloji metinleri yayınlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirimleri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanması için PEJOSS Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

PEJOSS Dergisi, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlayabilir. PEJOSS Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.

PEJOSS Dergisi'nin yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AZAD	United Arab Emirates University / UNITED ARAB EMIRATES
Prof. Dr. Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Prof. Dr. Erdiñ TUTAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan Güner BERKANT	Yozgat Bozok Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. İsmail BAKAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA	Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Murat TUNCER	Fırat Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Recep KÖK	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE

YAYIN KURULU / PUBLICATION BOARD

Prof. Dr. Adnan ÇELİK	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Haluk DUMAN	Aksaray Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa TASLIYAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Tahir AKGEMCI	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Aydoğan SOYGÜDEN	Erciyes Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Ayten MEHDİYEVA	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi / AZERBAYCAN
Doç. Dr. Besa Havziu İSMAILİ	Sate University of Tetova / MAKEDONIA
Doç. Dr. Emine ERATAY	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Fethi KAYALAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Hüseyin Bülent AKDENİZ	Anadolu Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ	Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Abuzer KALYON	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Berna TURAK KAPLAN	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Melda Medine SUNAY	Bursa Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Özgül UYAN	İstanbul Aydın Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü GEZER	Haliç Üniversitesi / TÜRKİYE

İNDEKSLER / INDEXED & IN LISTED

- Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK**
Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Öğr. Gör. İsa ÖZKAN**
Karabük Üniversitesi, Safranbolu MYO, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe ÇETİNKAYA**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Eren GÖLGE**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Şule Yıldız KISAOĞLU**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Nurdan DOĞU**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Hilal Sena ÖZTÜRK**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE
- Yüksek Lisans Öğrencisi Bibinur DİLUMATİ**
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Karabük / TÜRKİYE

Citation: Özyürek, A., Özkan, İ., Çetinkaya, A., Gölge, E., Kısaoğlu, Ş. Y., Doğu, N., Öztürk, H. S. & Dilumati, B. (2020). Özel gereksinimli ve normal gelişen çocuğa sahip annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyleri. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(5), 177-185.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ VE NORMAL GELİŞEN ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLIK DÜZEYLERİ

ÖZET

Bu çalışmada, annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip 110 anne oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği (ÇOYŞÖ) kullanılmıştır. Veri analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t Testi uygulanmıştır. Sonuç olarak; annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının; yaş, çocuk sayısı ve çocuk yetiştirme tutumlarına göre fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Öğrenim durumu ve gelir düzeyi değişkenlerinin ise çocuğa yönelik şiddete bakışta farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Lise ve üniversite mezunu annelerin ilkökul mezunu annelere göre, orta gelir düzeyindeki annelerin düşük gelir düzeyindeki annelere göre çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Özel gereksinimli veya normal gelişim gösteren çocuğa sahip olmak, annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarında anlamlı bir fark oluşturmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğa yönelik şiddet, özel gereksinimli çocuklar, şiddete duyarlık.

THE VIOLENCE SENSITIVITY TOWARDS CHILDREN OF MOTHERS WHO HAVE CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AND NORMAL DEVELOPED CHILDREN

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the sensitivity of the mothers to violence against children. The study group consisted of mothers with special needs children and mothers with normally developing children (n=110). The Scale on Violence Sensitivity towards Children (SVSC) was used to collect the data. One-way analysis of variance (ANOVA) and t-test were used to analyze the data. As a result; It was determined that the sensitivity of the mothers to violence against children did not make any difference according to age, number of children and attitudes towards raising children. It was found that the variables of education level and income level made a difference in the view of violence against children. It

was observed that high school and university graduate mothers were more sensitive to violence against children than primary school graduate mothers. It was observed that mothers from middle income were more sensitive to violence against children than the mothers from low-income levels. Having with special needs child or a normally developing one did not make a significant difference in the mothers' sensitivity to violence against children.

Keywords: Violence to children, special needs children, sensitivity to violence.

1. GİRİŞ

Toplumun en küçük birimi olan aile, çocuğun doğumundan itibaren iletişim kurmayı ve yaşamı deneyimlediği çevresini oluşturur. Ailenin, bireyin kişisel gelişimi yanında toplumun bir üyesi olarak yetişmesindeki önemi yadsınamaz. Sağlıklı bir birey olmadıkça, ailede yer alan bireylerin davranışları ve aile düzeni belirleyici rol oynamaktadır (Akın, 2013). Beslenme, güvende olma ve barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılandığı, sağlığı geliştiren ve koruyan bir birim olarak aile, zaman zaman şiddete maruz kalınan bir ortam olabilmektedir (Aktaş, 2006). Konu çocuk olduğunda ise şiddete ilişkin duyarlılığın daha fazla olması beklenmektedir.

Çocukların kendilerini güvenli hissedecekleri yer aile olması gerekirken istismar açısından yine en fazla risk altında oldukları yer de aile ortamı olabilmektedir. Özellikle annelerin çocuklarını yetiştirirken ya da problem çözme becerilerini desteklerken çoğunlukla bedensel veya duygusal istismarda buldukları veya ihmal ettikleri bilinmektedir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Bu açıdan bakıldığında, çocuklar belki de ilk ve öncelikli olarak aile içinde şiddete maruz kalmaktadırlar. Türkiye’de çocukların aile ortamında maruz kaldıkları şiddete yönelik araştırma raporunda (Genç Hayat Vakfı, 2012), çocukların %25,7’sinin en az bir defa ev ortamında ihmal edildiği ve %37’sinin fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) araştırma raporunda (2010), 7-18 yaşındaki çocukların %56’sının fiziksel, %49’unun duygusal ve %10’unun cinsel istismara tanıklık ettiği belirtilmiştir. Çocukların evde duygusal istismara tanık olma oranlarının %19 ve doğrudan duygusal istismara maruz kalma oranlarının ise %25 olduğu belirlenmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddetin; sorumluluk, güven ve güç ilişkileri bağlamında insan sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından fiili veya potansiyel zararlar neticelenen her tür bedensel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismar ve ihmali veya ihmalkâr davranış ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsadığını belirtmektedir (Alyanak, 2012). Şiddet, bir başkasına güç ve baskı uygulama yoluyla zarar vermeyi kapsamaktadır. Şiddet; fiziksel, ruhsal, ekonomik ve cinsel bir yıkıma neden olmakta ve bireyin hak ve özgürlüklerine sınırlandırma getiren olumsuz etkiler şiddeti ifade etmektedir. Aile içi şiddet, aile içinde yaşayan tüm bireyleri kapsayan bir terimdir. Bu tür bir şiddet, aile yapısını yıpratırken toplum yapısına da zarar vermektedir (Bayındır, 2010). Şiddet olgusu, yeryüzünde giderek artan ve toplum birliğini sıkıntıya sokan ciddi bir sorun haline gelmiştir. Çocuklara ve gençlere uygulanan şiddet, toplumda ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Hemen her kültürde insan ilişkilerinde şiddet eylemi bulunmakta, genelde şiddet uygulananlar kadınlar ve çocuklar, şiddet uygulayıcı ise erkek olarak ortaya çıkmaktadır. Ama konu ailede çocuğa şiddet olunca, şiddet uygulayan ebeveyn veya aileden bir başka birey olarak görülmekte ve bu çocuğun tüm yaşamını etkilemektedir. Çocuğa yönelik şiddet konu alan araştırmalarda çocukların daha çok anneleri tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir (Akt: Güler vd., 2002).

Şiddet farklı kaynaklardan ve farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Ebeveynler, öğretmenler, okul arkadaşları ve çocuk bakıcıları çocuklara şiddet uygulayabilmektedirler (Alyanak, 2012). Şiddet; bedensel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ihmal olarak ele alınabilir. Vurma, itme, tekmeleme gibi davranışları içeren bedensel şiddette kaba kuvvetin sindirme, korkutma veya ceza aracı olarak kullanılması söz konusudur. Cinsel ilişki için zorlama, cinsel organlara zarar verme, zorla evlendirme vb. davranışlar içeren cinsel şiddet, cinselliği sindirme, bir tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilmektedir. Ekonomik şiddet, kişinin sahip olduğu ekonomik kaynak ya da paranın, kendi üzerinde, yaptırım veya tehdit aracı olarak sürekli olarak kullanılmasına denir. Kadının iş yaşantısında ilerlemesini veya çalışmasını engellemek, para vermemek, ailenin gider ve gelirler konusunda bilgi vermemek, çalışmayıp kadının gelirini harcamak vb. ekonomik şiddete örnek verilebilir. Hakaret etmek, tehdit etmek, aşağılamak vb. kapsayan sözel şiddet; kullanılan, takınılan tavırlar ve sözün, muhabatını istikrarlı bir biçimde sindirme, korkutma ve cezalandırma, kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Psikolojik şiddet, kişiyi eve kapatarak başkalarıyla görüşmesini kısıtlamak gibi durumları kapsayan duygusal ihtiyaçların ve duyguların karşdakine baskı ve tehdit aracı olarak

kullanılmasına denir (Akın, 2013). Çocuğa yönelik şiddet, ailenin ekonomik, sosyokültürel, iletişimsel ve psikolojik özelliklerinin ürünü olabilir. Ailenin kültürel ve sosyoekonomik düzeyinin düşük olması veya ebeveynlerin evlilikle ilgili sorunları yanında, ebeveynin çocuğa ve çocuğun ebeveyne karşı olumsuz davranışları şiddet nedeni olabilir. Bu risk faktörleri çocuğun ailede şiddet görmesi ve daha saldırgan olma olasılığını artırabilmektedir (Ayan, 2007a). Türkiye genelinde gerçekleştirilen bir çalışmada, çocukların %45'inin ihmal/istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Resmi kayıtlara geçen istismar vakalarından derlenen bu oranlara henüz aydınlatılmayan olaylar dahil edildiğinde oran daha da artacaktır. Ülkemizde bedensel istismar oranının fazla olmasının sebeplerinden biri, dayağın disiplin amaçlı kullanılıyor olması olabilir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Şiddete maruz kalma nedenlerinden biri de belli bir yetersizliğe sahip olmaktır. Engelli çocukların diğer çocuklara oranla şiddete maruz kalma düzeyleri üç veya dört kat daha fazladır. Bir veya daha fazla yaşam faaliyetini sınırlayan yetersizliğe sahip bireylerin tepki vermekte kısıtlı kalmalarından dolayı şiddet mağduru olma olasılıkları normal gelişim gösteren bireylere oranla üç-dört kat daha fazladır. Liverpool John Moores Üniversitesi ve DSÖ araştırma ekiplerinin 18 yaş ve altı engelli çocuklara yönelik şiddetin yaygınlığı ile ilgili 17 ülkede yaptıkları araştırmalarda, genel şiddete maruz kalma oranları %26,7; fiziksel şiddete maruz kalma %20,4 ve cinsel şiddete maruz kalma %13,7 olarak belirlenmiştir. Engelli çocuklarda şiddet oranlarının bu denli yüksek olmasının nedenleri arasında, çocukların kurumsal bakıma verilmesi ve bu durumun fiziksel ve cinsel şiddet açısından risk taşıması, yine bu çocukların bakımlarının aileleri tarafından üstlenilmesi ve bu durumun aileler üzerinde aşırı stres oluşturması sonrasında ihmal ve istismar riskini arttırdığı düşüncesidir (Jones vd., 2013; Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Saldırganlık ve şiddet öğrenilen bir davranıştır ve önleyici tedbirler alınmadığında, toplumda geri dönüşümü olmayan zararlara neden olabilir (Ayan, 2007a). Çocuklukta şiddete şahit olan veya şiddet gören bireylerin yaşamlarından şiddet kullanma orana yüksek olmaktadır. Bu nedenle, çocukların gelecekte saldırgan veya suça yönelen bireyler olmamaları için önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Aileler ve çocuklar şiddete karşı eğitilmeli, şiddete ve şiddetin oluşturacağı olumsuzluklara karşı duyarlı olmalıdırlar (Ayan, 2007b). Çocuğa yönelik şiddeti konu alan çalışmalar incelendiğinde; çocuğa yönelik şiddete duyarlılık (Özyürek, Kürtüncü, Sezgin ve Kurt, 2020), çocuğa yönelik şiddetle ilgili gazete haberleri (Çakmak, Çapar, Konca ve Korku, 2017), farklı meslek gruplarından bireylerin meslek ve şiddet ilişkisine bakışı (Tezel Şahin, Özyürek ve Adıbatmaz, 2017), okul öncesi çocuklarda şiddet davranışları (Aydoğan ve Özyürek, 2013), eğitimcilerin bakış açısına göre çocuk şiddeti (Dereobalı, Karadağ ve Sönmez, 2013) gibi çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmanın amacı ise özel gereksinimi ve normal gelişen çocuğa sahip annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın alt problemleri şunlardır:

- Annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları annelerin yaşı, öğrenim durumu ve çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları ebeveynlik tutumu ve aile gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- Annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkların ebeveynlik tutumları ve çocukların gelişim özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma 4-12 yaş özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarını betimleyici nicel bir çalışmadır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, amaçlı ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Veri toplama aracı herhangi bir engel tanısı konuşmuş ve özel eğitim kurumuna devam eden özel gereksinimli çocuğa sahip 45 anneye uygulandıktan sonra, benzer yaş aralığında normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelere uygulanmıştır.

Böylece çalışma grubu, 4-12 yaş grubunda 45'i özel gereksinimli ve 65'i normal gelişim gösteren çocuğa sahip toplam 110 anneden oluşmuştur. Katılımcıların kişisel bazı bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bazı Kişisel Bilgileri

Yaş	f	%	Öğrenim	f	%
30 yaş ve altı	20	18,2	İlkokul	19	17,3
31-35 yaş	33	30,0	Ortaokul	13	11,8
36-40 yaş	31	28,2	Lise	33	30,0
41-45 yaş	15	13,6	Ön Lisans	13	11,8
45 yaş ve üzeri	11	10,0	Lisans	32	29,1
Aile Yapısı			Gelir Durumu		
Çekirdek Aile	97	88,2	Düşük	12	10,9
Tek Ebeveynli Aile	3	2,7	Orta	93	84,5
Geniş Aile	10	9,1	Yüksek	5	4,5
Çocuk Sayısı			Ebeveynlik Tutumu		
Tek Çocuk	24	21,8	Hoşgörülü	15	13,6
İki Çocuk	52	47,3	Koruyucu	27	24,5
Üç Çocuk	23	20,9	Otoriter	8	7,3
Dört Çocuk	11	10,0	Demokratik	60	54,5

Tablo 1'e göre, katılımcıların yaş ortalamalarına bakıldığında; 30 yaş ve altı %18,2, 31-35 yaş arası %30, 36-40 yaş arası %28,2, 41-45 yaş arası %13,6, 45 yaş ve üzerinde %10'unu oluşturduğu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %17,3'ünün ilkokul, %11,8'inin ortaokul, %30'unun lise, %11,8'inin ön lisans ve %29,1'inin lisans mezunu; %88,2'si çekirdek aile yapısına, %2,7'si tek ebeveynli aile yapısına ve %9,1'i geniş aile yapısına sahiptir; %10,9'unun aile gelir durumu düşük, %84,5'inin orta ve %4,5'in yüksektir. Tek çocuk sahibi olanların oranı %21,8, iki çocuğu olanların %47,3, üç çocuğu olanların %20,9 ve dört çocuğu olanların oranı %10'dur. Katılımcıların kendi görüşlerine göre %13,6'sı hoşgörülü, %24,5'i koruyucu, %7,3'ü otoriter ve %54,5'i demokratik çocuk yetiştirme tutumuna sahiptir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında katılımcıların yaş, öğrenim durumu, aile gelir durumu, çocuk sayısı ve ebeveynlik tutumlarının sorulduğu bir Kişisel Bilgi Formu ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği kullanılmıştır.

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği (ÇOYŞÖ), Özyürek (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 3'lü derecelendirmeli ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, 210 lisans öğrencisiyle yapılmıştır. Yapı geçerliliği Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile belirlenen ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0,82 bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan, çocuğa yönelik şiddete duyarlığın yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Karabük Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 25.01.2017 tarih 1/29 karar sayısı ile çalışmanın etik uygunluğuna yönelik izin alınmıştır. Veriler, anneler çocuklarını okula getirdikleri zaman diliminde ölçek formu kendilerine verilerek doldurmaları yöntemiyle toplanmıştır. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerden bazılarında ise bilgisayar ortamında gönderilen anket formunu doldurarak e-posta yoluyla geri göndermeleri istenmiştir. Çalışmada gönüllülük esas alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Veriler bilgisayar ortamına girilerek normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk değerlerine bakılarak incelenmiştir. Buna göre parametrik testlerin yapılması uygun görülmüştür. Katılımcıların yaşı, öğrenimi, aile geliri, çocuk sayısı ve çocuk yetiştirme tutumlarına göre ÇOYŞÖ puanları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Özel gereksinimli ve normal çocuğa sahip olmaya göre ÇOYŞÖ puanları ise t-Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Farkın kaynağının belirlenmesinde Bonferroni Testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 2. Yaş, Öğrenim Durumu ve Çocuk Sayısına Göre ÇOYŞÖ Puanları ANOVA Sonuçları

Yaş	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
30 yaş ve altı	20	32,35	2,79	1,387	0,244
31-35 yaş	33	32,63	4,78		
36-40 yaş	31	33,48	4,19		
41-45 yaş	15	33,93	4,14		
45 yaş ve üzeri	11	30,45	4,78		
Öğrenim					
İlkokul	19	30,15	4,25	3,496	0,010* Fark: 1-3, 4, 5
Ortaokul	13	31,15	3,76		
Lise	33	33,57	4,10		
Ön Lisans	13	34,07	4,29		
Lisans	32	33,65	3,97		
Çocuk Sayısı					
Tek Çocuk	24	32,87	3,94	2,115	0,103
İki Çocuk	52	33,63	4,28		
Üç Çocuk	23	31,78	4,60		
Dört Çocuk	11	30,63	3,23		

*p<0,05

Tablo 2'ye göre, ÇOYŞÖ puanları ile annelerin yaşı ve çocuk sayısı arasındaki fark anlamlı değilken ($p>0,05$) öğrenim durumu arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Öğrenim durumuna ilişkin farkın kaynağı incelendiğinde, ilkokul mezunu katılımcıların ÇOYŞÖ puanının ($\bar{x}=30,15$) lise, ön lisans ve lisans mezunu katılımcıların puanından ($\bar{x}=33,57$, $\bar{x}=34,07$, $\bar{x}=33,65$) puanlarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlik Tutumu ve Aile Gelirine Göre ÇOYŞÖ Puanları ANOVA Sonuçları

Ebeveynlik Tutumu	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
Hoşgörülü	15	31,46	4,12	0,690	0,560
Koruyucu	27	32,55	4,89		
Otoriter	8	32,87	3,04		
Demokratik	60	33,20	4,14		
Gelir Durumu					
Düşük	12	29,50	2,46	4,243	0,017* Fark: 1-2
Orta	93	33,19	4,32		
Yüksek	5	33,00	3,39		

*p<0,05

Tablo 3'te görülebileceği üzere, ÇOYŞÖ puanları ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki fark anlamlı değilken ($p>0,05$) gelir durumu arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Farkın kaynağı incelendiğinde, aile gelirini düşük olarak belirten katılımcıların ÇOYŞÖ puanının ($\bar{x}=29,50$) gelirini orta olarak belirten katılımcıların puanından ($\bar{x}=33,19$) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Genel olarak düşük gelirlili aileye sahip katılımcıların ÇOYŞÖ puanı orta ve yüksek aile gelirine sahip katılımcıların puanından daha düşüktür.

Tablo 4. Çocuğun Gelişimine Göre ÇOYŞÖ Puanları t Testi Sonuçları

Çocuğun Gelişimi	N	$\bar{x}$	S	t	p
Normal Gelişim	65	33,23	4,41	1,334	0,185
Özel Gereksinimli	45	32,13	3,98		

Tablo 4'te görülebileceği üzere, annelerin ÇOYŞÖ puanları ile çocuklarının özel gereksinimli veya normal gelişim gösterme durumları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$).

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada katılımcıların yaşına göre çocuğa yönelik şiddet duyarlılığının farklılık göstermediği belirlenmiştir. Şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında olduğu gibi şiddete yönelik duyarlılığın oluşmasında da bireysel veya çevresel pek çok faktör etkili olabilir. Saldırganlık ya da şiddet eğilimini fark etmek, kontrol altına alınmasını kolaylaştırabilir (Özaltın, 2001). Özyürek (2017) çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın; Güler ve arkadaşları (2002) ise annelerin istismar/ihmal davranışının, yaşa göre anlamlı farklılık göstermediğini belirlemiştir. Kurtuluş (2018) ise çalışmasında, bireylerin yaşı arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının azaldığını saptamıştır. Yaşın çocuğa yönelik şiddete duyarlılığa etkisi olmayışı, katılımcıların tümünün anneler olmasından da kaynaklanıyor olabilir. Kadınlarda genel olarak çocuğa yönelik şiddete duyarlılık, yüksek düzeyde olmaktadır. Özyürek ve arkadaşları da (2020) çalışmalarında, kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmada, ebeveynlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin çocuk sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda çocuk sayısının artışına paralel olarak çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin de azaldığı belirlenmiştir (Kurtuluş, 2018; Müderrisoğlu, Dedeoğlu, Akço ve Akbulut, 2014). Yapılan çalışma ile alan yazındaki çalışmalar arasındaki bu farklılık çalışma grubunun farklı olmasından kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışmada, ebeveynlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin çocuk yetiştirme tutumu değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazındaki çalışmalara bakıldığında çocuğa yönelik şiddetin sıklığı ile anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının ilişkili olduğu (Müderrisoğlu vd., 2014); tutarsız, aşırı serbest ya da aşırı baskıcı, ilgisiz tutumların şiddete neden olabileceği (Tekin, 2011), olumsuz anne/baba tutumlarının olduğu ailede yetişen çocukların şiddet görme olasılığının arttığı (Ayan, 2007b) bilgileri yer almaktadır. Bu çalışmada, çalışma bulgularının farklı olması uygulanan yöntemle ilişkili olabilir. Katılımcılara kendi görüşlerine göre çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmeleri istenmiş ve katılımcıların büyük çoğunluğunun demokratik çocuk yetiştirme tutumuna sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada; lise ve üniversite mezunu annelerin ilköğretim mezunu annelere göre, çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve dolayısıyla yaşam standartlarının yükselmesi çocuğa karşı bakışını değiştirmektedir (Cengiz, 2008). Anne babanın eğitim düzeyinin düşük olması aile içinde yaşanan şiddetin temel sebeplerinden biri olarak görülmektedir (Şenol ve Mazman, 2014). Bilir, Arı, Dönmez ve Güneysu (1999) yapmış olduğu bir araştırmada, anne-babaların eğitim seviyelerinin yükselmesinin, çocuklarda istismara uğrama riskini azalttığını bulmuşlardır. Kurtuluş (2018) da eğitim düzeyinin şiddete duyarlılığı etkilediğini ve üniversiteden mezun olanların şiddete duyarlılık düzeyinin lise ve daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bu çalışmaların, çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir.

Bu çalışmada, orta gelir düzeyindeki annelerin düşük gelir düzeyindeki annelere göre çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ekonomik durumdaki düşüş, şiddeti arttıracak faktörleri içermektedir (Sallan, 2002). Ailenin sosyoekonomik durumundaki iyileşmenin çocuğa yönelik yapılan tüm istismar biçimlerinde azalmaya neden olduğu gözlemlenmiştir (Müderrisoğlu vd., 2014). Büyük ölçekli araştırmalarda, daha düşük sosyoekonomik geçmişe sahip çocukların fiziksel ve duygusal olarak daha fazla ihmal ve istismara uğradıkları bulunmuştur (Cawson, Wattam, Brooker ve Kelly, 2000). Bu anlamda çocuğa yönelik şiddete ekonomik stresin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Birleşik Krallık merkezli Çocuklarda İşkenceyi Önleme Derneği (NSPCC) tarafından yapılan çalışmalarda düşük sosyo-ekonomik sınıflardan çocukların, tüm şiddet türlerini deneyimleme riski altında olduğu tespit edilmiştir (Corby, 2006). Bu bulgulardan yola çıkılarak, düşük gelir düzeyinden annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının da düşük olması beklenebilir.

Bu çalışmada, ebeveynlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin özel gereksinimli veya normal gelişen çocuğa sahip olmak ile annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Güler ve arkadaşlarının (2002) çalışmalarında annenin yaşı, öğrenimi, aile yapısı, engelli çocuğun olması, eşinin alkol kullanım durumları ile fiziksel istismar/ihmal arasında anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Yapılan başka bir çalışmada çocuğu engelli olan annelerin sağlıklı çocuğu olanlara göre daha

koruyucu tutum sergilediği ve çocuklarına daha fazla sıkı disiplin uyguladıkları, daha fazla fiziksel şiddete başvurdukları ortaya çıkmıştır (Ayran ve Baran, 2015). Farklı iki çalışma bulguları da dikkate alındığında, çocuğun normal gelişim göstermesi ve özel gereksinimli olma durumlarının annelerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir.

Özel gereksinimi bulunan çocuğa sahip olmak, anne-babalarda kaygı ve stres kaynağı oluşturmaktadır. Bazı anne-babalar duruma kolay uyum sağlarken bazılarının ruh sağlığı zedelenebilmektedir. Özel gereksinimli çocuğun özellikleri ve davranışlarına da bağlı olarak anne-babalar aile içinde çeşitli sorunlar yaşayabilmektedirler (Avşaroğlu ve Gilik, 2017). Sebebi ne olursa olsun, şiddet yüzünden çocukların ruhsal ve bedensel sağlığı bozulmakta, şiddete bağlı ölümler görülmekte ve intiharlar yaşanmaktadır. Normal çocuklara yönelik olduğu kadar engelli çocuklara yönelik şiddetin yaygınlığını kavramak, onların şiddet mağduru olmalarını önleme ve yaşam kalitelerini yükseltme konusunda etkili programlar geliştirme açısından atılacak ilk adım olacaktır (Jones vd., 2013).

Çalışma bulguları ve alan yazın ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Yetişkinlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları, farkındalık çalışmalarıyla geliştirilebilir. Bu çalışmalar okullarda aile eğitim programlarında çocuğa yönelik şiddet konularına yer verilerek yapılabilir. Bunun yanında, anne-babaların çocuk bakımı ve eğitimi konusunda güçlendirilmesi amaçlı eğitim çalışmaları hem aile içi olumlu iletişimi artıracak hem de çocuğa yönelik şiddet konusunda hassasiyet geliştirecektir.
- Aile ziyaretleri ile ailelere şiddet konusunda bilgilendirme yapılarak şiddete duyarlılık konusunda dikkat çekilebilir. Bu sayede ailelerin daha fazla bilgi sahibi olabilmek adına verilen eğitimlere katılımlarının artması sağlanabilir.
- Bu çalışmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları kendi görüşlerine göre ele alınmıştır ve bu çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Benzer bir çalışmada, çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesine yönelik bir ölçek kullanılarak tutumların belirlenmesi yoluna gidilebilir.
- Uygun koşullar ve ortam sağlandığında daha çok anneye ulaşılabilir. Bunun yanında şiddet uygulayıcıları ya da şiddete karşı duyarlı olan sadece anneler değildir. Babaların da çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları belirlenebilir.
- Annelerin şiddete duyarlılık düzeyleri değişkenlere göre belirlendikten sonra, tutum ve davranışlarının takip edilebilmesi amacıyla boylamsal bir çalışma yapılabilir.

Şiddet her canlı için istenmeyen olumsuz durumları çağrıştırmaktadır. Özellikle aile içinde yaşanan şiddet olaylarında bu durumdan en fazla etkilenen de çocuklar olmaktadır. Çocuklar şiddete maruz kaldıklarında ortaya çıkabilecek zararın önlenmesi oldukça güç olmaktadır. Bu nedenle, özellikle çocuğa yönelik şiddet olmak üzere şiddet davranışlarının zararlarından korunabilmek için şiddete duyarlılığın artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKIN, M. (2013). Aile içi şiddet. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 27-41.
- AKTAŞ, A. M. (2006). Aile İçi Şiddet. *Ankara: Elma Yayınevi*
- ALYANAK, B. (2012). Şiddet ve Çocuk. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 11(1), 37-43.
- AVŞAROĞLU, S. ve GİLİK, A. (2017). Özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların kaygı durumlarına göre umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Elementarya Education Online*, 16 (3), 1022-1035.
- AYAN, S. (2007a). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 206-214.
- AYAN, S. (2007b). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet (Sivas ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerine bir inceleme)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

- AYDOĞAN, Y. ve ÖZYÜREK, A. (2013). Okul Öncesi Çocuklarda Şiddet Davranışları. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1 (2), 1-18.
- AYRAN, G. ve BARAN, M. (2015). Sağlıklı ve engelli çocuk sahibi annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve disiplin yöntemleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-6.
- BAYINDIR, N. (2010). Aile içinde yaşanan şiddete karşı çocuğun gösterdiği tepkiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 1-9.
- BILIR, Ş., ARI, M., DÖNMEZ, N. ve GÜNEYSU, S. (1999). *4-12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta, Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme. Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
- CAWSON, P., WATTAM, C., BROOKER, S. & KELLY, G. (2000). *Child Maltreatment in the United Kingdom*. London: NSPCC.
- CENGİZ, M. (2008). *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo Ekonomik Faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- CORBY, B. (2006). *Child Abuse Towards a Knowledge Base* (3rd ed.) Open University Press.
- ÇAKMAK, C., ÇAPAR, H., KONCA, M. ve KORKU, C. (2017). Bir halk sağlığı sorunu olarak çocuklara yönelik şiddet: gazete haberleri üzerinden bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (13), 85-101.
- DEREOBALI, N., KARADAĞ, S. Ç. ve SÖNMEZ, S. (2013). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismarı ihmali şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 14(1), 50-66.
- GENÇ HAYAT VAKFI (2012). Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması, <http://www.cocuhaklariizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf> Erişim:29.05.2020.
- GÜLER, N., UZUN, S., BOZTAŞ, Z. ve AYDOĞAN, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- JONES, L., BELLIS, M. A., WOOD, S., HUGHES, K., MIKTON, C., OFFICER, A. ve SHAKESPEARE, T. (2013). Engelli çocuklara yönelik şiddet. Dünya Çocuklarının Durumu 2013 Engelli Çocuklar ss.44-51, Ankara: UNICEF Türkiye. Erişim: <https://www.unicef.org/turkey/media/4251/file/D%C3%BCnya%20%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1n%20Durumu%202013%20Raporu-%20Engelli%20%C3%87ocuklar.pdf>, 29.05.2020.
- KURTULUŞ, Ö. (2018). *Dini Yönelim, Kişilik Özellikleri ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık*. Yüksek Lisans Tezi, Yakınoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- MÜDERRISOĞLU, S., DEDEOĞLU, C., AKÇO, S. ve AKBULUT, B. (2014). Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması. *Bernard van Leer Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi, Hümanist Büro ve Frekans Araştırma: İstanbul*.
- ÖZALTIN, G. (2001). Aile içi şiddetin önlenmesinde ruh sağlığının korunmasında aileye yönelik hizmetlerin önemi, *T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu (2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri)*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bilim Serisi, s. 108-114. 09-11 Mayıs/Ankara.
- ÖZYÜREK, A. (2017). Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği Geliştirme Çalışması, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 462-472.
- ÖZYÜREK, A., KÜRTÜNCÜ, M., SEZGIN, E. ve KURT, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık ile Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(1), 19-24.

- PELENDECIOĞLU, B. ve BULUT, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- SALLAN, G. S. (2002). Türkiye'de yoksulluk ve yoksullukla mücadelenin sosyolojik boyutları: göreliden mutlak yoksulluğa, (Derleyen: Yasemin Özdek) *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, s. 107-118. Ankara: TODAİ.
- ŞENOL, D. ve MAZMAN, İ. (2014). Çocuğa uygulanan şiddet: Türkiye özelinde sosyolojik bir yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (26), 11-17
- TEKİN Ü. (2011). *Şiddet*. Ankara: Orient.
- TEZEL ŞAHİN, F., ÖZYÜREK, A. ve ADIBATMAZ, M. (2017). Farklı Meslek Gruplarından Bireylerin Şiddete Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25 (3), 881-896.
- T.C. BAŞBAKANLIK SOSYAL HİZMETLER ve ÇOCUK ESİRGEME KURUMU [SHÇEK] (2010). Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması, <https://www.unicef.org/turkey>. Erişim: 20.05.2020.